

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Університет Жирони (Іспанія)
Університет Орадя (Румунія)
КЗ «Харківський обласний центр туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій
учнівської молоді» Харківської обласної ради

РЕГІОН - 2025:

СТРАТЕГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(20 листопада 2025 року, м. Харків)

Харків
2025

*Реєстраційне посвідчення в УкрІНТЕІ МОН України
(№ 725 від 09 грудня 2024 р.)*

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол № 30 від 24.11.2025 р.).*

Редакційна колегія: **Л.М. Немець**, д. геогр. н., проф. (голова редакційної колегії); **Н. Елізбарашвілі**, д. геогр. н., проф.; **С.В. Костріков**, д. геогр. н., проф.; **К.О. Кравченко**, к. геогр. н., доц.; **К.В. Мезенцев**, д. геогр. н., проф.; **Ч. Морар**, PhD, доц.; **Г.П. Підгрушний**, д. геогр. н., ст. наук. співроб.; **К.Ю. Сегіда**, д. геогр. н., проф.; **Дж.В. Субірос**, PhD, проф.

Адреса редакційної колегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4, кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця, к. 3-62, e-mail: conference.region@gmail.com.

Регіон – 2025: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20 листопада 2025 р.) / Гол. ред. колегії Л.М. Немець. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2025. – 298 с.

У збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Регіон – 2025: стратегія оптимального розвитку» представлено тези доповідей, які розкривають сучасні проблеми регіонального розвитку, зокрема економічні трансформації, соціально-демографічні та екологічні виклики. Важливе місце займає наукова проблематика, пов'язана з розвитком міст, геоплануванням, міською політикою.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

Матеріали пройшли внутрішнє рецензування.

© Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
оформлення, 2025

<i>Андрій Дубровський</i> Вплив суспільно-географічних чинників на просторові трансформації мобільності населення Львівської області	149
<i>Олександр Думнов, Валерій Криволапов</i> Трансформація людського капіталу України в умовах війни: виклики для ринку праці	155
<i>Вікторія Запотоцька, Данило Адамов</i> Житлова підтримка внутрішньо переміщених осіб в Україні: виклики та перспективи	157
<i>Антоніна Зарубіна, Юлія Сільченко, Сергій Зарубін</i> Спортивне орієнтування як чинник розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу Кіровоградської області: сучасні практики та перспективи	161
<i>Любов Котик</i> Функціонування територіальних громад Львівської області у 2024 році: місцеві податки і збори	163
<i>Андрій Кузишин</i> Просторові траєкторії виборів в Україні та соціально-політична динаміка регіонів	167
<i>Ірина Мандрик</i> Внутрішні міграції населення України в умовах повномасштабної війни	170
<i>Володимир Матвієнко, Валентин Стафійчук, Наталія Матвієнко</i> Міграційні процеси та демографічні трансформації в Україні під час російсько-української війни	173
<i>Олексій Немець</i> Креативні хаби як основа відновлення економічного потенціалу регіонів України	176
<i>Ігор Пилипенко, Дар'я Мальчикова</i> Просторове планування у викликах демографічних та суспільних трансформацій деокупованих громад	181
<i>Ольга Подпрятова, Людмила Ключко</i> Трансформація понять «мігрант» і «біженець» у європейському дискурсі після початку російсько-української війни	184
<i>Людмила Риндіч</i> Як ідентичність спротиву трансформує прикордонні громади у громади-опори (на прикладі Чернігівської області)	187
<i>Андрій Слащук, Ірина Поручинська, Роман Качаровський</i> Динаміка чисельності населення міста Луцька з кінця ХІХ – до початку ХХІ століття	189
<i>Mihai Hotea, Nicolaie Hodor, Chiş Vasile Timur</i> Geodemographic structures and territorial particularities of the Ukrainian minority in the maramureş land (Romania)	192

ПРОСТОРОВІ ТРАЄКТОРІЇ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДИНАМІКА РЕГІОНІВ

Андрій Кузишин

kuzyshyn_a@tntu.edu.ua

*Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

Електоральні процеси в Україні від часу здобуття незалежності у 1991 році були постійним індикатором соціальних трансформацій, економічних змін і регіональних особливостей розвитку держави. Вони відтворювали політичні орієнтації населення та рівень громадянської активності, а також відображали соціальні запити суспільства. Як слушно зазначав М. Sobczyk (2014), політичний ландшафт території є результатом взаємодії інтересів населення та впливу еліт, що закріплюється у структурі виборчої поведінки.

Український електоральний простір із часом сформував чіткі регіональні траєкторії, які переплітаються з хвилями соціально-політичних змін. Спробуємо їх виділити.

1991–1994 рр.: стартовий період державотворення. Перші вибори відбувалися в умовах нечіткої соціально-економічної візії та одночасного прагнення до незалежності. Голосування за незалежність та перші президентські вибори мали радше символічний характер – це була легітимація нової держави. Просторова диференціація хоч і не була різкою, але вже окреслила латентні відмінності: максимальна підтримка незалежності зафіксована у Галичині, Волині, Поліссі та Києві; нижча – у Криму, Донбасі та південних регіонах. Саме в цей час окреслилися три «довгі траєкторії», які визначали логіку української політичної географії: історико-культурна (захід–центр–схід), економіко-функціональна (індустріальні райони проти периферій) та агломераційна (зростання ролі великих міст як центрів електоральної мобілізації). Вони стали базисом для подальших електоральних відмінностей.

1994–2004 рр.: інституціоналізація політики та поява олігархічних впливів. У цей період поступово формувалася багатопартійна система та політичні сили самостійницького спрямування. Паралельно структувався олігархічний вплив, який почав визначати особливості регіональних симпатій. Вибори 1994 р. показали чіткі регіональні відмінності: великі міста продемонстрували вищу мобілізацію, тоді як периферії – нижчу. Донбас і Крим виявили стабільний стиль голосування, що залежав від місцевих елітних мереж. Галичина залишалася ціннісно орієнтованим регіоном із високим рівнем громадянської консолідованості.

Кінець 1990-х і початок 2000-х стали періодом політичного розмежування, коли регіональні ідентичності почали виразно впливати на виборчу поведінку. Посилення економічної нерівності та інформаційного впливу зміцнило

просторову поляризацію між західними і східними регіонами.

2004–2010 рр.: Помаранчева революція та географія політичної мобілізації. Цей період увійшов в історію як час політичної мобілізації, кульмінацією якої стала Помаранчева революція. Події 2004 року стали не лише реакцією на політичну кризу, а й проявом глибинних регіональних відмінностей. Мобілізація охопила центр, північ і захід України, які орієнтувалися на європейські цінності, тоді як схід і південь ще частково підтримували проросійські та промислово орієнтовані політичні сили.

Особливо важливим був урбаністичний компонент: Київ став центральним простором політичної дії, а площі міст перетворилися на ключові локації політичного спротиву. Міста західних та центральних областей стали активними осередками мобілізації.

Помаранчева революція створила новий тип соціального простору – простір громадянського спротиву, що став чинником подальшої Революції Гідності. Це доводить тривалу географічну значущість політичної активності, що трансформувала міські простори в арену громадянської дії.

2010–2014 рр.: консервація системи та “стабільне розчарування”. Каденція 2010–2014 рр. характеризувалася поверненням до централізованої моделі управління, що поглибило територіальні диспропорції. Перемога Віктора Януковича чітко окреслила регіональну поляризацію: схід і південь підтримували Партію регіонів, тоді як захід і північ – рішуче відкидали її політичний курс.

Політика уряду посилила нерівномірний розподіл державних ресурсів: пріоритет віддавався індустріальним регіонам сходу, що поглиблювало асиметрію розвитку. Західні та центральні області, які очікували модернізаційних змін, опинилися на периферії державної уваги. Посилилася маргіналізація гуманітарної та демократичної складових, що викликало стійке суспільне невдоволення.

Поступове наростання протестних настроїв визначило передумови Революції Гідності. Саме географічні дисбаланси – нерівномірність розвитку, відмінності у доступі до духовних цінностей, політичної уваги та інвестицій – стали каталізатором нової хвилі мобілізації.

2014–2019 рр.: нова політична карта після Революції Гідності. Революція Гідності кардинально змінила структуру електоральної свідомості. Традиційна модель просторових відмінностей послабилася через переосмислення національної ідентичності та загрози зовнішньої агресії. Київ у цей період виконував роль не лише політичного центру, а й інноваційного ядра громадянської культури.

Західні та центральні області сформували пояс проєвропейської єдності – від Львова до Дніпра. Водночас схід і південь зазнали змін: анексія Криму та бойові дії на Донбасі змінили політичний баланс. Ті райони, що залишилися під контролем України, поступово орієнтувалися на модернізаційні та проукраїнські цінності.

Вибори 2014 і 2019 рр. показали ослаблення традиційної осі «схід–захід» і зростання ролі великих міст як центрів політичної модернізації. Міські

агломерації стали основними просторами циркуляції нових політичних ідей і громадянських практик.

2019–донині: нова електоральна парадигма та просторове вирівнювання. Події після 2019 року стали безпрецедентним явищем у політичній історії України. Перемога В. Зеленського ознаменувала перший випадок майже однорідної просторової підтримки одного кандидата по всій країні. Це означало руйнацію старої моделі регіональної поляризації.

Південні та східні області, які раніше були опорними територіями проросійських сил, змістили акценти на підтримку «нових облич» і антисистемних підходів. Політичний вибір став менш прив'язаним до етнокультурних чинників і більше – до соціально-економічних очікувань.

Міські центри стали локомотивами політичної модернізації: вони задавали тренди цифровізації, боротьби з корупцією та оновлення державного управління. Сільські території також долучилися до загальнонаціонального запиту на перезавантаження політичної системи.

Після початку повномасштабної агресії Росії у 2022 році формуються нові моделі електоральної єдності. Регіональні відмінності зменшилися, виникла загальнодержавна консолідація навколо питання збереження державності та інтеграції в ЄС і НАТО.

Отож, електоральні процеси в Україні відображають глибокі трансформації – від формування державності до сучасних викликів війни. Вони демонструють еволюцію політичної культури: від патерналістського голосування до громадянської відповідальності. Просторовий аналіз показує, що регіональні відмінності залишаються важливими, проте їхня природа змінюється. На зміну поділу «захід–схід» приходять поділ «центр–периферія» та зростання ролі великих міст як інноваційних політичних просторів. Таким чином, вибори залишаються барометром суспільних настроїв, а також показником потенційних шляхів розвитку української політичної системи та її регіональних ідентичностей.

Список використаних джерел:

1. Кузишин А.В., Поплавська І.В. *Особливості політичної ідентичності населення України через призму результатів електоральної прихильності. Фундаментальні ментально-ціннісні відмінності українців і росіян як підґрунтя їх цивілізаційного протистояння: колективна монографія / за заг. ред. доктора наук з державного управління, професора І.А. Семенець-Орлової, кандидата наук з державного управління В.М. Паращенко та О.О. Паращенко. Одеса : Олді+, 2023. С. 18-38*
2. Кузишин А.В. *Територіальна стійкість та електоральні процеси: досвід сучасної України. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2024. № 2 (57). С. 4-13.*
3. Кузишин А.В. *Територіальна стійкість і електоральні процеси – єдність чи протиставлення? Природа і суспільство: виклики і поступ. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2024. С. 150-152.*
4. Kuczabski, A., Kuzyshyn, R., Kuzyshyn, A. *Shaping the image of Ukraine in the modern English-language information space based on the example of periodicals. Journal of Geography, Politics and Society, 2025. 15(2), 59–65.*

5. Sobczyński, M. *Krajobraz kulturowy, administracyjny i polityczny a region polityczny. Kilka uwag o istocie zjawisk. Studia z Geografii Politycznej i Historycznej. Tom 3 (2014), s. 49-70.*
6. Zarycki, T. *Region jako kontekst zachowań politycznych, Warszawa: Scholar. 2002. 195 s.*

УДК 911.3(477)

ВНУТРІШНІ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Ірина Мандрик

[*mandryk2008@gmail.com*](mailto:mandryk2008@gmail.com)

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Від початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 р. питання внутрішнього переміщення населення набуло загальнодержавного масштабу. Адже мільйони українців втратили свої домівки й змушені були переїхати в інші регіони України або виїхати закордон.

Аналіз звітів про внутрішнє переміщення населення на основі опитувань загального населення, які проводила Міжнародна організація з міграцій (МОМ) свідчить про те, що пік кількості осіб у статусі внутрішньо переміщених осіб (ВПО) припав на квітень 2022 р., після чого у наступні місяці цей показник поступово зменшувався. Кількість осіб, що повернулись, зростала до вересня 2022 р., після чого спостерігалась тенденція до зменшення, і з вересня 2023 р. кількість тих, хто повернувся, почала перевищувати кількість ВПО.

На початку повномасштабної війни, кількість ВПО в Україні становила 7,7 млн осіб, або 17,5% усього населення країни. Найбільшими регіонами походження ВПО виступали Харківська (21%), м. Київ (19%), Київська (18%), Донецька (15%) та Луганська (5%) області. Областями, які прийняли найбільшу кількість ВПО, стали, насамперед, Дніпропетровська (11%), Київська (10%), Львівська (9%) та Вінницька (7%) області [1].

У січні 2023 р. було зафіксовано зниження кількості ВПО до 5,4 млн осіб, що свідчить про початок часткового повернення та стабілізації ситуації у низці регіонів. Водночас зростала тривалість переміщення: 58% ВПО перебували в такому статусі понад 6 місяців, а 83% – понад 3 місяці, середня тривалість становила 229 днів. ВПО зі сходу України залишались найбільш чисельною групою – 70% від усіх ВПО, що пояснюється масштабами руйнувань у регіоні. При цьому помітним стало зростання частки переміщених осіб у межах власного макрорегіону, зокрема у східних і південних областях України [2].

У квітні 2024 р. зафіксоване подальше зниження кількості ВПО до 3,7 млн осіб, водночас збільшилась кількість осіб, які повернулися до місць постійного проживання (4,73 млн осіб), з яких дві третини проживають у рідних громадах понад рік. Основними напрямками повернення стали м. Київ (22%), Київська